

Mgr Piotr Rapiński
Studia Doktoranckie Nauk Humanistycznych

Uzasadnienie i streszczenie tematu badawczego doktoratu

Działania lotnictwa polskiego nad obszarem Polski podczas II wojny światowej

W ramach swojej pracy naukowej prowadzonej w okresie studiów doktoranckich prowadziłem badania poświęcone działalności lotnictwa polskiego w okresie II wojny światowej. Były one wynikiem moich zainteresowań naukowych, ale również przeświadczenia, iż w dotychczasowej literaturze historycznej są dotkliwie odczuwalne liczne luki, dotyczące zasygnalizowanego zagadnienia. Natomiast spośród poczynionych, jak dotąd, przez dziejopisów ustaleń, wiele wymaga istotnych korekt i reinterpretacji.

Działania lotnictwa polskiego na terenie państwa polskiego podczas tego światowego konfliktu miały miejsce na większą skalę podczas kampanii wrześniowej w 1939 r., oraz w okresie od sierpnia 1944 r. aż do zakończenia wojny, gdy polskie jednostki lotnicze weszły do walki u boku lotnictwa radzieckiego, operującego nad ziemiami polskimi równolegle wraz z wkraczaniem na nie Armii Czerwonej.

Pierwszą pracą poświęconą temu zagadnieniu była opublikowana w 2018 r. monografia lotnictwa Armii „Łódź”, dowodzonego przez płk. pil. Wacława Iwaszkiewicza (P. Rapiński, *Lotnictwo Armii „Łódź”*, Łódź 2018, ss. 332). W skład lotnictwa armijnego Armii „Łódź” wchodziły III/6 Dywizjon Myśliwski, 32 Eskadra Rozpoznawcza, 63 i 66 Eskadra Obserwacyjna oraz 11 Pluton Łącznikowy. Monografia omawia działania wszystkich jednostek wchodzących w skład lotnictwa Armii „Łódź”, a także innych, które podczas kampanii wrześniowej miały wpływ na ogólny przebieg działań lotnictwa w tym rejonie. Dlatego też w pracy poruszony został wątek Eskadry Korpusu Ochrony Pogranicza (Eskadra KOP powstała w wyniku wyłączenia ze składu III/6 Dywizjonu klucza samolotów myśliwskich PZL P.7a) oraz Brygady Bombowej wchodzącej w skład lotnictwa dyspozycyjnego Naczelnego Wodza. Oprócz opisu działań poszczególnych jednostek w pracy znalazł się również rozdział poświęcony lotnikom służącym w eskadrach, wchodzących w skład Armii „Łódź” w trakcie kampanii wrześniowej.

Kolejną pracą jest monografia dwóch eskadr rozpoznawczych, które w trakcie kampanii wrześniowej wchodziły w skład lotnictwa Armii „Łódź” (P. Rapiński, *Komar i kameleon. Lwowskie eskadry towarzyszące w czasie pokoju i wojny*, Oświęcim 2019, ss. 265).

Praca przedstawia w sposób możliwie dokładny dzieje dwóch lwowskich eskadr towarzyszących, które po wybuchu wojny zostały włączone w skład lotnictwa Armii „Łódź” i uczestniczyły w działaniach wojennych w rejonie Łodzi. W monografii przedstawiony został nie tylko okres kampanii wrześniowej, ale także formowania i pokojowej egzystencji obu eskadr, które na „stopie pokojowej” tworzyły lwowski dywizjon towarzyszący. Podobnie jak w poprzedniej pracy w ostatnim rozdziale opracowania zostały zaprezentowane biografie lotników służących w omawianych eskadrach. Była to pierwsza tak rozbudowana monografia jednostek tego typu - wcześniej w polskiej historiografii funkcjonowała jedynie praca prof. Andrzeja Olejki, poświęcona 56 eskadrze towarzyszącej.

Trzecią książką, dotyczącą okresu kampanii wrześniowej, jest monografia lwowskiego III/6 Dywizjonu Myśliwskiego, który również wchodził w skład lotnictwa Armii „Łódź”. (P. Rapiński, *Skrzydlate gronostaje. Lwowskie eskadry myśliwskie w czasie pokoju i wojny*, Zabrze – Tarnowskie Góry 2021, ss. 420). Praca ta - podobnie jak monografia eskadr towarzyszących - poświęcona jest działaniom eskadr w okresie kampanii wrześniowej, a także w okresie poprzedzającym wybuch wojny. Również w tej pracy pojawiły się biografie lotników, którzy służyli w jednostce. Praca - podobnie jak poprzedzająca ją monografia - stanowi rozszerzenie opracowania poświęconego lotnictwu Armii „Łódź”. Książka ta ukazuje działania eskadr myśliwskich nie tylko podczas kampanii wrześniowej, ale także w okresie kryzysu w relacjach polsko-czechosłowackich w 1938 r., a także podczas przeprowadzonych we wrześniu 1938 r. manewrów na Wołyniu.

Ostatnią z przedstawionych w przewodzie doktorskim książek jest monografia poświęcona w całości ostatniemu okresowi działań polskiego lotnictwa wojskowego nad terenami Rzeczypospolitej w okresie II wojny światowej. Jej przedmiotem jest 4 Mieszana Dywizja Lotnicza, wchodząca w skład sił lotniczych tzw. Ludowego Wojska Polskiego (P. Rapiński, *Niegościnne niebo. 4 Mieszana Dywizja Lotnicza 1944 – 1945*, Oświęcim 2019, ss. 340). Dywizja ta składała się z trzech pułków – 1 Pułku Lotnictwa Myśliwskiego „Warszawa”, 2 Pułku Nocnych Bombowców „Kraków” oraz 3 Pułku Lotnictwa Szturmowego. Personel dywizji w znacznej części stanowili obywatele radzieccy, część z nich miała polskie korzenie. Z czasem Rosjanie zostali zastąpieni przez Polaków, w tym także lotników wyszkolonych od podstaw na terenie ZSRR. Monografia prezentuje działania dywizji w czterech operacjach – walkach w rejonie Warszawy, toczonych od końca sierpnia 1944 r., do stycznia 1945 r.; ofensywie wiślańsko-odrzańskiej Armii Czerwonej w styczniu 1945 r.; wyzwoleniu Pomorza (luty – kwiecień 1945 r.) oraz operacji berlińskiej.

Wspomniane publikacje pokazują polskie lotnictwo w dwóch różnych momentach jego rozwoju – w chwilach klęski wrześniowej, gdy lotnicy spod znaku biało-czerwonej szachownicy realizowali rodzime koncepcje użycia lotnictwa, korzystając z polskich maszyn, oraz w chwilach gorzkiego tryumfu gdy polskie lotnictwo zostało uzależnione od Związku Radzieckiego zarówno pod względem taktycznym jak również operacyjnym i logistycznym.

Piotr Ryszewski